

MENNAPEN PWOROUSAN RIRI FENGEN NEFINAN MWÚÚN MERIKA – HAWAI'I

1826 - Ewe Mwúún Merika (USA) aa afóna ewe Mwúún Hawaii mi nómw fáán túmwúnúwan néún ewe King mwúrin eán mánó iwe aa nómw fáán emwmwenien fefinan ewe Queen pwe eew Mwúún epwe tongeni néúnéú pwúsin chóón Hawaii souemwen (sovereign), pwe repwe emwmweni mwúún fénúwer ewe.

1893 – Néún Mwúún Merika kewe sounfiun neset (U.S. Navy) ra tonong nón pwúnún Hawaii eár mwochen nemenaanó, nge ra eáni kapasen ótupwutupw pwún ei mwékút epwe fáániten eán epwe eppet Merika seni sókkopaaten feiengaw iká osupwang seni ewe ekkóóch fénú ra mwaun ngeni Merika, iwe néún Mwúún Merika ewe Meinapen ewe mwiichen sounfiun neset aa aúráátá ewe fináikken Merika fáániten epwe esissinaatá pwún Hawaii aa eew fénú kisikisin fénú aa nómw fáán túmwúnúwan Mwúún Merika. Iwe mwúrin, ewe Mwúún Merika aa “nón mecheresin angaangen raaw, ra amwékútaawú” ewe Kiwin (Queen) Liliuokalani seni eán nemenem nón unusen ewe fénú Hawaii. (Ka tongeni anneáni wóón (<http://www.kanakamaolipower.org/history.php>) ren napanapen eán ewe Kiwin angaang ngeni ne éppénúwa ekkewe chóón ópwut eán ewe Mwúún aa nónnómw fáán túmwúnúwan.

1898 - Ewe Mwúún Merika aa “epwúngaano” pwún Hawaii aa kapachetá pwún eew fénúwan kewe, inamwo iká ese wor etipeew fengen nefinan Mwúún Merika me Hawaii, epwe áppirú met sókkun taropwe aa fen kawor núpwen aa wor etippeew fengen ngeni ekkewe fénú ren Louisiana, Florida, Texas me ekkóóch fénú pwe epwe tongeni pwáráátá pwún mi ennetin wor tipeewin ewe riiri seni iir me rúepeek ekkewe peekin ra awora fengeni ewe etipeew. Fáán pwúngún Ánnúkún Mwúún Fénúfan, aa affata pwe iká pwe esapw wor taropwen etipeew nefinen ekkewe ruu Mwúún, aa wewe ngeni chék pwe Hawaii ewe fénú itá aa kapachenong nón ánea pwún eew fénúwan nón Merika ese fókkun pwúng, weween pwe Hawaii esemwo fangetááni pwún ii eew fénú mi útá fáán núrún néún ewe Kiwin.

1959 - Ewe Mwúún Merika aa akkóóta éché taropwen úttút epwe epwúngúpwúngú mefian meinisin chóón Hawaii (plebiscite) eán epwe kapas eis ngeni ekkewe chóón Hawaii iká pwún iir mi mwochen repwe kamwochunó wóón ewe itiitin ririin nefiin eán Hawaii epwe nómw fáán núrún Mwúún Merika iká iir mi mwochen eár repwene Mwúúni Mwúún Merika nón itiitin eár repwene nómw nón ánea pwún Hawaii eew ekkewe fénú ra nómw fáán núrún Mwúún Merika. Nge, pwokiten eán Mwúún Merika mwochen pwún Hawaii epwe nómw fáán núrún Mwúún Merika, iei minne ra etiwaaúw ewe éúnúngátin kapas eis epwe eisini ekkewe chóón Hawaii fáán núrún péchékkúnan ewe Chater (Charter) seni ekkewe ioian mwiichen fénúwen nón fénúfan unus ren (United Nations), eei kapas eis aa kapas eis iká pwún chóón Hawaii repwe tipeew ngeni pwe repwe chék útá wóón mwúúr. Fáán peseian napeseni engoon ngéoréow (10,000) chóón Merika ra chóóni ewe Sounfiu ra nónnómw wóón Hawaii ra pesei ewe memmeef pwún Hawaii epwene pacheri Mwúún Merika pwe epwene ewe ánimeen (50th) fénú nón Mwúún Merika.

Ikenái – Hawaii mi chék ewe fókkun ningemwúrinneén fénú me nein unusen fénúwan Mwúún Merika, inamwo iká chóón Merika repwe apasa pwe mi chék anómwu fáán núrún – kúkkúta chék chóón Hawaii mi pappas fetan nón nómwun fénúwer eei. Nge epwe ifa nangattamen?

Akkattongan ikenái, aramasen Merika iir mi chék sópwenó ne akkapasa ekis meinisín: “Kich eew fókkun mwurinneén Mwúún nón unusan Fénúfan!” nge met ra ósukuuna ngeni néúr kewe chóón sukuun eár repwe apasa nón eár pwpwon? “... fáánitan kich sia útá nón mwúúch me met mi pwúng fáánitan meinisín!”

Ren ómw kopwe káéo ngeni ussun tichchikin pwórusan mwékútúkútún chóón Hawaii nón eár angaang ngeni eár repwe pwúsin útá nón mwúúr, ka tongeni katon wóón www.kanakamaolipower.org pwan www.thelawfulhawaiigovernment.org

Nepwopwutáán me mwan ewe mwékútúkút eán epwe fis nón January 1893, Kiwin Liliuokalani, ewe chóón nemeneman ewe mwúún Hawaii, aa makkei eché néún taropwe ngeni ewe Mwúún Merika aa mmak itan President Grover Cleveland, eán epwe éppénúwa ewe mwékútúkút nón eán aa makkei pwún néún Mwúún Merika kewe Sounfiun neset repwe tou me nón fénúwan ika nesetin Hawaii, pwún iir ra ánsi ekkewe chóón ópwut ewe mwúún Hawaii ne akkóót nón mwónómwón, ren napanapen eár repwe atouw ekkewe chóón Hawaii me nón fénúwer ewe. Ewe taropwe me ewe taropwen tingór nón 1897 mi pesepes nón Ánnúkún Mwúún Unusen Fénúfan. Nón ewe ánnúk aa pwáráátá pwún ewe Kiwin me aramasen mwúún fénúwan ewe rese mwo fangetá nón tipeew ngeni ewe mwúún aa akkamwékútúkútúúw Hawaii aa apasa pwún aa anómwu Hawaii fáán núrún: ina minne ekkewe mwúún repwe nemenaanó nemenian ewe Kiwin esapw wor manamanan. Ewe chék Mwúún Hawaii ewe aa Ennetin Pwúng ren eán epwe túmwúnúúw pwúsin eán ewe mwúún. Iei néún néúch ewe Kiwin ewe taropwe:

Ngang, Liliuokalani, fáán úméúméchchún kot me emwmwenien epwe chúúnapen ánnúk néún Mwúún Hawaii, ewe Kiwin, uá ennetin éppénúwa ese pwan nifinifin met sókkun itiitin ekiek iká pwoomw me meinisín mwékútúkút epwe úú ngeniei me néún Mwúún Hawaii ewe chúúnapen ánnúk epwe neoto seni ekkóóch aramas repwe fééráátá pwún mwúúr kewe epwe nemeni Hawaii nón eew fansoun mwochomwoch pwan fáánitan meta mi ééch ngeni ei mwúún Hawaii.

Úa fangetá ngeni ekkewe sounfiun Mwúún Merika nón eár aweiresiei fáán emwmwenien néúr ewe Souemwmwen ren kókkóótun eán eew mwúún epwe útá wóón pwúsin eán nemenem (Plenipotentiary), Atefón John L. Stevens, aa asenipaato eán néún Mwúún Merika kewe sounfiu eár repwe tori pwúnún Honolulu pwan apasa pwún iir ra waroto fáán ékkúneowan ewe mwúún Merika ewe aa nemeni ewe mwúún Hawaii nón ewe mwochomwochan fansoun tori epwe pwúngúnó menni mwúún epwe chéochéonó eán nemenem. Iwe iei pwokiten áí ánéánei esapw wor tukorukoruk fengen nefinen ekkewe sounfiu, pwan áí mwochen úpwe eppetí manawan aramas eár resapw mánó iká epwe wor mwaun, úa fééri eei nón áí éppénúwa pwokiten ekkewe sounfiu ra afanga ei áí úpwe fangetááni áí we nemenem

tori inet ewe mwúún Merika, epwe katon taropwen pesepes me pwáráátá, epwe ánisiei epwe angei seni ekkewe chóón angaang fáánitan mwúún Merika nón fénúwei ei pwan fangoto sefán ái we péchékkún mi affat nón neiwe chúúnapen ánnúk pwún pwúsin chóón Hawaii aa pwúng ngeni iir eár repwe nemeni fénúwan nón Hawaii kewe.

Aa makketiw nón Honolulu nón ei engoon-me-fisuuwen (17th) ráán nón January, me mwan úpwútiwan ach Samon (A.D.) 1893.